

Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri ry

MIELIPIDE

Tampereen ympäristönsuojeluyhdistys ry

29.9.2011

Pirkanmaan lintutieteellinen yhdistys ry

Tampereen hyönteistutkijain seura ry

Tampereen kasvitieteellinen yhdistys ry

Tampereen kaupunki / kirjaamo

Asia: TRE 1626/10.02.03/2010

Mielipide Iidesjärven osayleiskaavan luonnosvaihtoehdoista

Kiitämme mahdollisuudesta esittää mielipiteemme Iidesjärven kaavavaihtoehdoista. Pidämme positiivisena sitä, että alueen kaavoitus suunnitelma lopulta ratkaistaan kestävän käytön periaatteen pohjalta.

Kaavavaihtoehtojen perustana ovat alueen eliölajiston selvitystyöt, joten alueen luonto- ja muut arvot tunnetaan poikkeuksellisen hyvin. Iidesjärveen kohdistuu sen sijainnista johtuen keskenään ristiriitaisia tavoitteita, jotka heijastuvat nyt nähtävillä olevissa kaavaluonnoksissa. Toisaalta halutaan tiivistä kaupunkirakentamista, toisaalta tunnistetaan luonnonsuojelu- ja virkistystarpeet. Kaavoitusratkaisussa on juuri nyt kyse arvoalinnasta, ja kaava-aineisto antaa nähdäksemme selkeät eväät ratkaisun tekemiselle. Iidesjärvi on ainutlaatuinen luontokeidas kaupungin läheisyydessä, ja kaavoituksessa on lähdettävä liikkeelle luontoarvojen säilymisestä. Korostamme, että niiden ei tarvitse olla ristiriidassa Iidesjärvellä tapahtuvan ihmistoiminnan kanssa.

Tampereen kaupunki on sitoutunut kestävän kehityksen periaatteisiin muun muassa allekirjoittamalla Aalborgin sopimuksen, ja ympäristöystävällisiä toimintatapoja on korostettu kaupungin strategioissa ja ohjelmissa. Edelleen Tampereen kaupunkia luonnollisesti sitovat mm. YK:n biodiversiteettisopimus ja eurooppalaiset ja kansalliset tavoitteet luonnon monimuotoisuuden tuhoutumisen pysäyttämiseksi. Iidesjärvi on erinomainen paikka toteuttaa näitä moneen kertaan kirjattuja periaatteita perustuen pitkältä aikaväliltä saatavilla oleviin tietoihin alueen luontoarvoista. Iidesjärven alueelle rakentaminen kaupunkirakenteen eheyteen vedoten ei vakuuta, kun kaupunkirakenteen annetaan samalla suunnittelussa rönsyillä muun muassa Ojalan, Nurmi-Sorilan, Vuoreksen ja Lentävänniemen suuntiin. Iidesjärven avoimen tilan merkitys on kaupungille keskeistä, varsinkin kun vihervyöhyke järven itäpuolella on jo katkaistu golfkenttä rakentamalla.

Lähtökohdaksi suojelualuerajaus

Iidesjärven suojelu todetaan ensisijaiseksi tavoitteeksi kaupungin kaavoituspolitiikassa jo Iidesjärvi-toimikunnan muistiossa vuodelta 1981. Iidesjärvi ja Pyynikki muodostivat aikoinaan eräänlaisen toisiinsa samaistettavan vastinparin kantakaupungin suojelukohteiden kärjessä. Pyynikki on suojeltu – nyt on Iidesjärven vuoro. Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri, Messukylän kalastuskunta, Pirkanmaan lintutieteellinen yhdistys, Tampereen Hyönteistutkijain Seura, Tampereen

kasvitieteellinen yhdistys, Tampereen Sienseura, Tampereen ympäristönsuojeluyhdistys ja Viinikka-Nekalan omakotiyhdistys esittivät Iidesjärven luonnonsuojelun laajentamista 9.10.2003 Tampereen kaupunginhallitukselle jättämässään suojeluesityksessä. Onkin outoa, että suojeluesityksestä ei löydy kaava-aineistossa minkäänlaista mainintaa. Emme ole tähän mennessä saaneet suojeluesitykseen Tampereen kaupungilta vastausta, ja nyt Iidesjärven osayleiskaavan laadinnan yhteydessä onkin korkea aika ja hyvä tilaisuus ottaa suojeluesitys vihdoin käsittelyyn. Jotta esitys tulee huomioiduksi, liitämme sen uudelleen tähän mielipiteeseen.

Kuten kaavaselostuksessa (s. 24) todetaan, Iidesjärvi on Tampereen seudun tunnetuin lintujärvi ja se kuuluu maa- ja metsätalousministeriön asettamaan valtakunnalliseen lintuvesiensuojeluohjelmaan. Iidesjärvi on hyönteistöltään maakunnallisesti arvokas ja kasvillisuudeltaan valtakunnallisesti arvokas kohde. Maakuntakaavassa Iidesjärven vesialue itäpään rantoineen on osoitettu suojelun alueeksi, jolla ei saa ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka saattavat vaarantaa alueen suojeluarvoja (s. 30). Kaupunkiseudun rakennesuunnitelmassa koko kaava-alue on osoitettu virkistys-, ekologian ja/tai maisemarakenteen kannalta merkittäväksi kehitettäväksi vihervyöhykkeeksi (kaavaselostus, s. 31). Iidesjärvi kokonaisuudessaan on kantakaupungin yleiskaavassa osoitettu suojelun alueeksi. Järven itäosa on myös voimassa olevassa asemakaavassa suojeltu.

Nyt nähtävillä olevissa kaavavaihtoehdoissa on Iidesjärven itäpää rantaluhtineen osoitettu suojelun alueeksi. Järven länsipää on merkitty vesialueeksi, jolla on ympäristöarvoja. Suojelun alueen ulkopuolellakin on paljon merkittäviä eliölajeja, esimerkkinä lepakot ja viitasammakko, jotka direktiivilajeina ovat tiukasti suojeltuja. Kaikki järven rannalla olevat virkistysalueet perhepuiston rantaa lukuun ottamatta on merkitty maiseman- ja luonnonhoitoalueiksi. Kaavaselostuksen mukaan näillä alueilla säilytetään alkuperäinen luonnonympäristö ja hoitotoimenpiteet ovat luonnonmukaisia, koska järven rannat ovat herkkää aluetta ja monien tärkeiden eliöstöjen elinalueita. Esitämme luonnonsuojelun alueen muodostamista koko Iidesjärvestä rantavyöhykkeineen. Vain selkeä suojelun alue merkintä suojelisi järveä ja rantavyöhykettä monenlaiselta haitalliselta toiminnalta. Mikäli rantavyöhyke on joka tapauksessa tarkoitus säilyttää luonnonmukaisena, voidaan alue yhtä hyvin rajata samalla suojelun alueeksi. Suojelun aluestatuksella olisi Iidesjärvelle myös suuri symboliarvo, joka lisäisi järven houkuttelevuutta luonto- ja virkistyskohteena laajasti.

Rannasta on rajattava suojelun alueeseen minimissään 10 metrin vyöhyke, joka rauhoittaisi rannan lepakoille, viitasammakoille, linnuille ja muulle eliöstölle. Rantavyöhyke on syytä rajata Tampereen yliopiston tutkijan ja alueen asukkaan Pentti Siitosen kaavaluonnosten esittelytilaisuudessa 28.9.2011 esittämällä tavalla, josta on selkeästi erotettavissa mitä aluetta tarkoitetaan rantavyöhykkeestä puhuttaessa. Suojelun alueeksi on rajattava paitsi jo nykyään lintuvesien suojeluohjelmaan kuuluva rantakaislikko, myös lähempänä rantaa oleva pääosin kuivan maan alue, ja tämän lisäksi riittävä suojavihervyöhyke, jolle ei osoiteta luontopolkua raskaampaa maankäyttöä.

Vuonna 2003 jätetyssä suojeluesityksessä esitettiin suojelun alueen laajentamista nykyisten katujen rajaamalle ranta-alueelle, mikä sulkisi pois nyt esillä olevissa luonnoksissa ehdotetun kaikenlaisen rakentamisen. Emme pidä kestävästä käytön periaatteen mukaisena asuin- ja muuta talonrakentamista nyt kaavoituksen kohteena olevalle koko alueelle emmekä muuallekaan Iidesjärven ranta-alueelle, joka jää Nekalantien, Hervannan valtavyöhyän ja pohjoispuolen ja länsipuolen asfaltteiden väliin. Suunnittelussa on mahdollista edetä perhepuisto-vaihtoehdon pohjalta ottaen lähtökohdaksi yllä esitetty suojelun aluerajaus. Myös alueen asukkaat ovat pitäneet viheraluepaineista ratkaisua parhaana. Rakentamisvaihtoehdon sijaan keskustelua on tarpeen käydä luonnonsuojelun ja

virkestystarpeiden yhteen sovittamisen mahdollisuuksista. Kuten edellä on korostettu, luonnonarvot ja ihmisten viihtyvyys Iidesjärvellä eivät ole toisiaan poissulkevia seikkoja.

Luonnon monimuotoisuus perhepuiston kantavaksi teemaksi

Iidesjärvellä on toiminnallisesti aina ollut merkittävä rooli keskustan tuntuman virkistysalueena. Kuten kaavaselostuksessakin todetaan (s. 20), alueen omaleimaisuus syntyy sen luonnonmukaisuudesta ja aidosta luonnon tunnusta: lintujärvi keskellä kaupunkia. Perhepuiston suunnittelun taustalla olevat ajatukset ovat hyviä: halutaan tarjota monipuoliset ja maksuttomat toiminnalliset lähivirkistyspalvelut Iidesjärveä ympäröivien kaupunginosien ja tiivistyvän kantakaupungin asukkaille (s.38). Kaupunki ei tarvitse vain taloja, vaan ihmiset tarvitsevat myös virkistys-, ulkoilu- ja harrastusmahdollisuuksia. Perhepuistosuunnitelma ei kuitenkaan ole kaikilta osin ongelmaton, ja monien erilaisten toimintojen sijoittaminen yhteen paikkaan lisäisi luonnolle aiheutuvaa häiriötä. Hyvällä suunnittelulla ja suojelurajaus lähtökohdaksi ottaen voidaan perhepuisto sovittaa yhteen luontoarvojen kanssa. Perhepuiston rakentamisen tavoitteena ei voi olla uuden ”Särkänniemen” rakentaminen Iidesjärven rantaan. Perhepuiston vetovoimaisuus edellyttää hyvän luonnon tilan säilymistä. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että alueen nykyistä puustoa on säilytettävä ja perhepuiston tulee rakentua huomioiden paikoin järeätkin puuyksilöt mahdollisimman hyvin.

Perhepuiston suunnittelun lähtökohdaksi tulee ottaa mahdollisuuksien tarjoaminen luonnossa liikkumiseen, ja alueelle sijoitettavat toiminnot tulee suunnitella tästä lähtökohdasta käsin. Aikaisemmissa perhepuistosuunnitelmissa Pisara-vaihtoehdossa tuotiin ansiokkaasti esiin eräitä luonnonmukaisia toimintoja: lammaslaidun, kasvimaat, puu- ja pensaslajipuisto, näköalapaikka. Näillä kaikilla on merkitystä paitsi monimuotoisuuden lisääjinä, myös luontoharrastajille ja luontokasvatusmielessä lapsille. Kasvimaapalstat ovat suosittuja, ja lapset pitäisivät lampaista. Puistotoimintoja on järkevää suunnitella sekä kesä- että talvikaudelle. Koirapuistoa ei alueella ole ennestään ja sille voisi olla paikka tien laidassa. Nuorten harrastustoimintaan on syytä panostaa, ja tämän vuoksi jalkapallokentälle, koripallokentälle ja skeittirampeille olisi perhepuistossa varmasti kysyntää. Rakentamisessa on kuitenkin oltava maltillisia eikä luonnonsuojelun alueen viereen ole syytä rakentaa laajoja ”viheraavikoita”. Perhepuiston erilaisia niittyjä ja muuta kasvillisuutta suunniteltaessa on erityisesti otettava huomioon luonnon monimuotoisuus. Esimerkiksi niittyjen kasvilajivalinnoissa on suosittava pääosin kotimaisia niittylajeja, pensaita suunniteltaessa linnuille ruokaa ja suojaa tarjoavia lajeja ja muissa koristekasvi-istutuksissa pitää suosia hyväksi koettuja perhoskasveja.

Perhepuistoon on kaavaluonnoksessa sijoitettu useampia puistoa palvelevia toiminta- ja huoltorakennuksia. Näemme, että puiston asiakkaita palvelemaan riittää yksi rakennus, johon sijoittuisivat wc-tilat, kahvila ja jäätelökioski ja mahdolliset tarvittavat huolto- ja varastotilat. Muulta suuren mittakaavan rakentamiselta on luonnonsuojelun alueen kupeessa pidättäydyttävä.

Järven rannassa jo kulkeva ja osin huonokuntoinen luontopolku kaipaa kunnostusta. Luontopolun osalta korostamme, että polku on syytä toteuttaa nimenomaan polkuna eikä metrien levyisenä päällystettynä ja valaistuna valtavyylänä. Kevyt polkurakentaminen sopii yhteen alueen luontoarvojen kanssa ja tarjoaa virkistyskäyttäjille mahdollisuuksia tutustua Iidesjärven rikkaaseen luontoon. Ohjaus, opastus ja tiedotus ovat tärkeässä asemassa, jotta virkistyskäytöstä ei aiheudu tarpeetonta haittaa alueen eliöstölle. Luontokokemuksia etsitään helposti saavutettavasta lähiluonnosta, johon Iidesjärven perhepuisto tarjoaa loistavat mahdollisuudet kävelymatkan päässä olevana monipuolisena ja ympärivuotisena alueena.

Iidesjärven rantaan Hevoshakaan on osayleiskaavassa suunniteltu uutta, esteetöntä lintutornia. Pirkanmaan lintutieteellinen yhdistys ehdottaa lintutornin malliksi Haminan Lupinlahden uutta lintutornia. Kannatamme Hevoshakaa uuden lintutornin sijoituspaikaksi. Hevoshaka on kuitenkin mm. kasvistonsa puolesta arkaa aluetta, joten lintutornin tarkempi sijainti ja sen käyttämiseen välttämättömät parkkipaikat on suunniteltava tarkasti luontoa säästävästi. Torni tukee lintuharrastusta ja innostaa perhepuistossa kävijöitä lintujen tarkkailuun. Tampereen keskusta-alueilla ei ole liikuntarajoitteisille helposti löytyviä ulkoilualueita ja Iidesjärven maasto tarjoaa hyvän mahdollisuuden esteettömien virkistysmahdollisuuksien kehittämiseksi.

Liikennesuunnittelun lähtökohdaksi kevyt- ja joukkoliikenne

Hankala kohta nyt esillä olevissa kaavaluonnoksissa on järven yli suunniteltu kävelysilta. Rakennettaessa kävelysilta katkaisisi ekologiset yhteydet molemmilla rannoilla ja heikentäisi mm. lepakoiden ruokailupaikkoja. Kuten kaavan vaikutusten arvioinnissa on todettu, sillalla olisi myös linnustollisten arvojen kannalta heikentävä vaikutus. Vuonna 2011 tehdyn linnustoselvityksen perusteella Suomen viimeisessä uhanalaisluokituksessa (2010) silmälläpidettäväksi luokiteltu naurulokki voi kadota nykyiseltä Iidesjärven parhaalta (35 paria) pesimäpaikaltaan eteläisen mattolaiturin eteläpuolella olevalta lahdenkuroumalta. Kuten kaavaselostuksessa todetaan, Iidesjärven linnustolliset arvot todennäköisesti taantuvat pitkällä aikavälillä tiivistyvän maankäytön ja liikenteen lisääntymisen myötä. Tätä ei voida kaavan lähtökohdaksi hyväksyä ja siksi kävelysilta ei tule mielestämme rakentaa. Iidesjärven länsipuolella tapahtuvan kävelyliikenteen voi ohjata luontevasti kulkemaan Lokintaipaleen kautta, jotta järvellä pesivän linnuston pesimärauha olisi turvatumpi. Nekalasta kuljetaan keskustaan Nekalantietä ja järven pohjoispuolen asuinalueilta radanviertä. Tällöin suunniteltua kävelysiltaa ei tarvita. Järviluonnon ihailuun riittävät laiturimaiset rakenteet, joita perhepuisto-vaihtoehdossa on kaavailtu. Sillan rakentamiseen liittyy muitakin ongelmia, kuten järven pohjaan kertyneiden haitallisten aineiden liikkeelle lähteminen perustuksia ja paalutuksia tehtäessä.

Yhtenä laadittavan kaavan tavoitteena on kevyen liikenteen edellytysten parantaminen. Reittisuunnitelmat on kuitenkin sovittava Iidesjärven luontoarvoihin, eikä kevyen liikenteen reittejä ole syytä viedä suojelualueeksi esittämällemme ranta-alueelle. Luonnon monimuotoisuuden ja ekologisten yhteyksien säilyminen on turvattava ja on huolehdittava siitä, että viheralueista muodostuu yhtenäisiä kokonaisuuksia. Emme siksi kannata pellon poikki rajattua kevyen liikenteen yhteyttä. Nykyinen järven kiertävä kevyen liikenteen reitti on mielestämme toimiva, eikä sitä ole syytä lähteä muuttamaan.

Perhepuiston sijainti on väistämättä jossain määrin ristiriidassa kevyen liikenteen kehittämissuunnitelmien kanssa. Vaikka matka Iidesjärveltä kaupungin keskustaan on lyhyt, on alue kuitenkin syrjässä keskustasta, suurten liikenneväylien takana. Kaavan vaikutuksia tarkasteltaessa onkin arvioitu, että noin 60 prosenttia puiston kävijöistä liikkuisi henkilöautolla. Tähän tarkoitukseen on perhepuistolle suunniteltu pysäköintitilat lähes sadalle henkilöautolle. Tämä on mielestämme arvokkaan maa-alueen tuhlausta ja ajattelematonta autolla liikkumiseen kannustamista, joka myös lisää häiriötä Iidesjärven alueella. Liikennöinnin perhepuistoon tulee perustua joukko- ja kevyen liikenteeseen ja vähäisessä määrin henkilöautoliikenteeseen. Kaavatyon yhteydessä onkin perhepuiston liikennesuunnittelua syytä jatkaa tältä pohjalta.

Perhepuiston rakentamista on perusteltu puistotyyppin puuttumisella Tampereelta. Rakentamisen tulee perustua todennettuun käyttötarpeeseen ja –halukkuuteen, ja perhepuiston kysyntää ja sinne sijoitettavia toimintoja olisikin vielä hyvä selvittää esimerkiksi lapsiperheille ja nuorisojärjestöille kohdennetulla kyselyllä. Sijainniltaan ja toiminnoiltaan erilaisten puistojen vertaaminen toisiinsa on

hankalaa. Kaupungin virkistysalueita ja puistoja tulee tarkastella kokonaisuutena ja selvittää, miten nyt suunniteltu perhepuisto sijoittuisi jo olemassa oleviin puistoihin ja palveluihin nähden. Pidämme ristiriitaisena, että samalla kun Iidesjärvelle suunnitellaan perhepuistoa, on kaupunki aikeissa säästää Sorsapuistossa vastaavista toiminnoista. Keskeinen Sorsapuisto on vuosikymmenet ollut tärkeä paikka lapsiperheille.

Iidesjärven vedenlaatua parannettava

Iidesjärven vesi on laadultaan heikkoa. Veden heikkoon laatuun vaikuttavat ainakin jossain määrin järveen tulevat valuma- ja hulevedet, mikä näkyy mm. korkeina typen ja fosforin pitoisuuksina. Nykytilassa järvi rehevöittää itse itseään, koska kesällä tuotettu vesikasvillisuusmassa ei hajoa sedimentiksi. Veden laadun parantaminen edellyttääkin koko Iidesjärven valuma-alueella koskevia toimenpiteitä, sillä lähes jokaiseen valuma-alueen ojaan tulee sekä hulevesiviemäreitä että rakennetuilta alueilta suoraan ojiin johdettuja vesiä. Hulevesien hallintaan koko järven valuma-alueella on kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota, ja yleiskaavatyön yhteydessä on laadittava koko Iidesjärven valuma-alueelle hulevesien hallintasuunnitelma ja suunniteltava siihen liittyvät toimenpiteet.

Toinen järven vedenlaatuun vaikuttava tekijä on järven eteläpuolella sijaitseva vanha kaatopaikka. Tehdyissä tutkimuksissa on havaittu, että suotovesissä esiintyi kohonneita kromi- ja lyijypitoisuuksia ja että elohopeapitoisuus on myös hiukan koholla. Suotovesien todettiin lisäävän Iidesjärven ravinnekuormaa ja rehevyyttä. Osayleiskaavassa onkin suunniteltu laadittavaksi kaatopaikan kunnostuksen yleissuunnitelma, mitä pidämme erinomaisena asiana.

Lopuksi

Korostamme että Iidesjärven perhepuiston valttina on keskeisellä paikalla sijaitseva rikas järviluonto, ja tälle pohjalle puiston toimintaidean on rakennuttava. Arvokas ja tulevaisuudessa suojelustatuksen omaava alue kiinnostaa ihmisiä ja tarjoaa mahdollisuuksia luontosuhteen elvyttämiseen, ylläpitämiseen ja vahvistamiseen ja luonnossa virkistymiseen.

Seuraavassa vielä tiivistetysti yllä esittämämme mielipiteet:

- 1) Esitämme luonnonsuojelualueen muodostamista koko Iidesjärvestä rantavyöhykkeineen.
- 2) Suunnittelussa on mahdollista edetä perhepuisto-vaihtoehdon pohjalta ottaen lähtökohdaksi esitetty suojelualue-rajaus ja suunnitteleamalla puisto luonnon monimuotoisuus huomioiden.
- 3) Emme pidä kestäväenä asuin- ja muutakaan rakentamista Iidesjärven ranta-alueelle.
- 4) Kävelysiltaa järven yli ei tule rakentaa.
- 5) Perhepuiston liikennesuunnittelun tulee perustua kevyt- ja joukkoliikenteeseen, mutta kevyen liikenteen yhteyksiä ei ole syytä viedä ranta-alueelle.
- 6) Kaavatyön yhteydessä on suunniteltava toimenpiteitä Iidesjärven veden laadun parantamiseksi ja laadittava hulevesien hallintasuunnitelma.

Tampereella 29.9.2011

Timo Tamminen, puheenjohtaja
Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri ry

Anni Kytömäki, aluesihtööri

Jere Nieminen, puheenjohtaja
Tampereen ympäristönsuojeluyhdistys ry

Sanna Roine, sihteeri

Jukka T. Helin, puheenjohtaja
Pirkanmaan lintutieteellinen yhdistys ry

Tero Piirainen, puheenjohtaja
Tampereen hyönteistutkijain seura ry

Matti Kääntönen, puheenjohtaja
Tampereen kasvitieteellinen yhdistys ry